



**ҮНДСЭН ХУУЛИЙН ЦЭЦИЙН  
ШИЙДВЭРИЙН ХУРААНГУЙ  
(Үндсэн хуулийн эрх зүйн маргаан<sup>1</sup>)**

**“ПРОКУРОР, ОРОЛЦОГЧИЙН ГАРГАСАН САНАЛЫГ ХАРГАЛЗАН ШҮҮХ  
ЭРҮҮГИЙН ХЭРЭГ ХЯНАН ШИЙДВЭРЛЭХ АЖИЛЛАГААНЫ ЗОРИЛТОД  
НИЙЦҮҮЛЭН ШҮҮГДЭГЧИД ЦАГДАН ХОРИХ ТАСЛАН СЭРГИЙЛЭХ  
АРГА ХЭМЖЭЭ АВЧ БОЛНО” ГЭСЭН НЬ ҮНДСЭН ХУУЛИЙГ  
ЗӨРЧСӨН ЭСЭХ ТУХАЙ**

**САНАМЖ:** Энэхүү хураангуй нь цэцийн шийдвэрийг орлохгүй ба цэцийн тогтоолын үндэслэлийг иргэд, олон нийтэд хүргэх зорилготой бөгөөд хураангуйд ашигласан шийдвэр нь Үндсэн хуулийн цэцийн дунд суудлын хуралдааны дүгнэлт болно.

**Шийдвэрийн дугаар:** 07

**Шийдвэрийн огноо:** 2025 оны 06 дугаар сарын 13-ний өдөр

**Шийдвэрийн төлөв:** Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 14.10 дугаар зүйлийн 12 дахь хэсэгт “Эрүүгийн хэргийг шүүхэд хянан шийдвэрлэх явцад прокурор, оролцогчийн гаргасан саналыг харгалзан шүүх эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны зорилтод нийцүүлэн шүүгдэгчид цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээ авч болно.” гэж заасан нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлийн 13 дахь заалтад “халдашгүй, чөлөөтэй байх эрхтэй. Хуульд заасан үндэслэл, журмаас гадуур дур мэдэн хэнийг ч ... баривчлах, хорих, ... эрх чөлөөг нь хязгаарлахыг хориглоно. ... Баривчилсан шалтгаан, үндэслэлийг баривчлагдсан хүн, түүний гэр бүлийнхэн, өмгөөлөгчид нь хуульд заасан хугацаанд мэдэгдэнэ. ...”, мөн зүйлийн 14 дэх заалтад “... шударга шүүхээр шүүлгэх ... эрхтэй. ...”, Арван есдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт “Төрөөс хүний эрх, эрх чөлөөг хангахуйц ... хууль зүйн болон бусад баталгааг бүрдүүлэх ... үүргийг иргэнийхээ өмнө хариуцна.” гэснийг тус тус зөрчсөн гэж шийдвэрлэжээ.

Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 14.1 дүгээр зүйлийн 3 дахь хэсэгт “... энэ зүйлийн ... 1.5, ...-д заасан таслан сэргийлэх арга хэмжээг шүүх авна.” гэж, 14.10 дугаар зүйлийн 13 дахь хэсэгт “Эрүүгийн хэргийг шүүхэд хянан шийдвэрлэх явцад шүүгдэгчийг цагдан хорьсон хугацаа нь энэ зүйлийн 2, 3 дахь хэсэгт заасан хугацаанд хамаарахгүй.” гэж заасан нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлийн 13, 14 дэх заалт, Арван есдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсгийг тус тус зөрчөөгүй гэж шийдвэрлэжээ.

## **МАРГААНЫ ТУХАЙ ТОВЧ**

**Мэдээлэл гаргагчийн тайлбар:** Шүүгдэгчийг цагдан хорих үндэслэл, журам, хугацааг хуульд тодорхой тусгаагүй боловч Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 14.1 дүгээр зүйлийн 3 дахь хэсэг, 14.10 дугаар зүйлийн 12, 13 дахь хэсэгт тус тус заасан зохицуулалт нь шүүгдэгчийг хугацаагүй, үндэслэлгүйгээр хорих боломжийг шүүхэд олгож байна. Энэ нь Үндсэн хуульд заасан халдашгүй, чөлөөтэй байх эрх, шударга шүүхээр шүүлгэх эрх, гэм буруугүйд тооцох зарчим, хүний эрхийг хамгаалах төрийн үүргийг зөрчиж байна. Хяналтын шатны шүүхийн шийдвэр эцэслэн гараагүй байхад би цагдан хоригдсон бөгөөд Давж заалдах шатны шүүхэд

<sup>1</sup> Үндсэн хуулийн цэцийн шийдвэрийг бүрэн эхээр нь үзэх холбоос:  
<https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=17432814372112>



хорих шийдвэрийн үндэслэлээ тайлбарлаагүй гэж гомдол гаргахад “шүүхийн эрх хэмжээний асуудал” гэж тайлбарласан. Иймд маргаан бүхий зохицуулалтууд нь Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлийн 13, 14 дэх заалт, мөн Арван есдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсгийг тус тус зөрчсөн байна.

**Монгол Улсын Их Хурлын итгэмжилсэн төлөөлөгчийн тайлбар:** Олон улсын эрх зүйн баримт бичгүүд, тухайлбал НҮБ-ын зарчим болон Иргэний ба улс төрийн эрхийн тухай олон улсын пактад баривчлагдсан, цагдан хоригдсон “хүн бүр” ижил хамгаалалт эдлэх ёстой бөгөөд энэ нь дотоодын хууль дахь сэжигтэн, яллагдагч, шүүгдэгч гэх ялгаатай нэршлээс үл хамааран үйлчлэх ёстой. Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 14.10 дугаар зүйлийн 12 дахь хэсэг нь шүүгдэгчид цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээг прокурор болон оролцогчийн саналыг үндэслэн шүүх хэлэлцэж шийдвэрлэхээр зохицуулсан тул энэ нь шүүхэд хугацаагүй, дур мэдэн хорих эрх олгосон гэж үзэх үндэслэлгүй. Тус хууль болон холбогдох бусад хуулиудад шүүхийн шат бүрд хэрэг шийдвэрлэх хугацаа, яллагдагчийг цагдан хорих үндсэн болон сунгах хугацаа, мөн суллах нөхцөлийг тодорхой зохицуулсан тул цагдан хорих хугацаанд хязгаарлалт тогтоогоогүй гэж үзэх үндэслэл байхгүй. Түүнчлэн практикт “дараагийн шүүх хурал хүртэл” гэх мэт хуульд заагаагүй хугацаа хэрэглэж буй нь хууль хэрэглээний алдаа бөгөөд энэ нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн зөрчил гэхээс илүү хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох шаардлагатай асуудал байна.

## ХУУЛЬ ХЭРЭГЛЭЭ, ЦЭЦИЙН ШИЙДВЭР

“...Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 14.9 дүгээр зүйлд заасан цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээ нь яллагдагч, шүүгдэгчийг хорих буюу бие махбодын эрх чөлөөг нь хасах хэлбэр тул 14.10 дугаар зүйлийн 12 дахь хэсэг<sup>2</sup> (цаашид “маргаан бүхий заалт” гэх) нь эрх зүйн тодорхой байдал болон тохирсон байх, шүүхийн хяналтад байх зарчмыг хангасан байх шаардлагатай...”<sup>3</sup>

1. “...Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэг<sup>4</sup> заасан хууль дээдлэх зарчмын дагуу үндсэн эрхийг хуулиас гадуур хязгаарлахыг хориглох бөгөөд үндсэн эрхэд тавих хязгаарлалтыг хуульд хэлбэрийн хувьд тусгаснаар энэ зарчим хангагдахгүй, харин түүний үндэслэл, журмыг тодорхой хуульчлах буюу эрх зүйн тодорхой байдлыг хангах шаардлагатай...”<sup>5</sup> “...Шүүх маргаан бүхий заалтад зааснаар “эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны зорилтод нийцүүлэн” шүүгдэгчид цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээ авч байх тул энэ зохицуулалт нь шүүгдэгчид уг арга хэмжээг авах үндэслэл гэж үзэхээр байна. Ийнхүү тус хуулийн 1.1 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэг<sup>6</sup> заасан ерөнхий зорилтод

<sup>2</sup> Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 14.10 дугаар зүйлийн 12 дахь хэсэг “Эрүүгийн хэргийг шүүхэд хянан шийдвэрлэх явцад прокурор, оролцогчийн гаргасан саналыг харгалзан шүүх эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны зорилтод нийцүүлэн шүүгдэгчид цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээ авч болно.”

<sup>3</sup> Үндэслэл хэсгийн 4 дэх цогцолбор.

<sup>4</sup> Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэг “Ардчилсан ёс, шударга ёс, эрх чөлөө, тэгш байдал, үндэсний эв нэгдлийг хангах, хууль дээдлэх нь төрийн үйл ажиллагааны үндсэн зарчим мөн.”

<sup>5</sup> Үндэслэл хэсгийн 1-ийн 1 дэх цогцолбор.

<sup>6</sup> Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 1.1 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэг “Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны зорилт нь гэмт хэргийг шуурхай, бүрэн илрүүлэх, гэмт хэрэг үйлдсэн хүн, хуулийн этгээдийг олж тогтоон шударгаар ял оногдуулах, гэм буруугүй хэнийг ч гэмт хэрэг үйлдсэн гэм буруутайд тооцохгүй байх, хүний эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хамгаалах, зөрчигдсөн эрхийг сэргээхэд оршино.”



нийцүүлэн шүүгдэгчийг цагдан хорьж болохоор хуульчилсан нь шүүх түүнийг хэт өргөнөөр, эсхүл дур мэдэн тайлбарлах, хэрэглэх эрсдэлийг бий болгож байна...”.<sup>7</sup>

2. “...Хүнийг цагдан хорих журамд тус арга хэмжээний хугацаа зэрэг өргөн агуулга багтана...”.<sup>8</sup> “...Маргаан бүхий заалтад шүүх шүүгдэгчид цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээ авч болохоор заасан ч ямар хугацаагаар цагдан хорихыг тусгайлан заагаагүй. Гэвч шүүгдэгчийг цагдан хорих хугацаа нь тус хуулиар тогтоосон шүүхэд хэрэг хянан шийдвэрлэх хугацаагаар хязгаарлагдана гэж практикт ойлгодог байна...”.<sup>9</sup> “...Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 14.10 дугаар зүйлд заасны дагуу яллагдагчийн хувьд цагдан хорих хугацааг тухай бүр 1 сар хүртэл сунгаж, хугацааг сунгах эсэхийг шийдвэрлэхдээ тус хуулийн 14.9 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт<sup>10</sup> заасан үндэслэл арилсан эсэхийг хянахаар зохицуулсан байна. Гэвч шүүгдэгчийг цагдан хорих үндэслэл арилсан эсэхийг ийнхүү давтамжтайгаар хянах, үндэслэл арилсан бол суллах журмыг хуульчлаагүй байна...”.<sup>11</sup>
3. “...Тохирсон байх зарчмын дагуу үндсэн эрхийн хязгаарлалт нь хууль ёсны зорилготой, энэ зорилгод хүрэхэд уялдаатай, зайлшгүй, тэнцвэртэй байх шалгуурыг хангах ёстой. Шүүх эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны зорилтод нийцүүлэн шүүгдэгчийг цагдан хорьж болохоор зохицуулсан нь тус ажиллагааг хэвийн явуулах зорилгыг хэрэгжүүлэхэд чиглэсэн, уялдаатай байна. Гэвч энэ зохицуулалт нь хэт ерөнхий үндэслэлээр шүүгдэгчийг цагдан хорихыг шүүхэд зөвшөөрч, шүүгдэгчийг ялимгүй үндэслэлээр, эсхүл огт үндэслэлгүйгээр үзэмжээрээ, эсхүл дур мэдэн цагдан хорих, зайлшгүй шаардлагатайгаас илүү урт хугацаагаар цагдан хорих эрсдэл үүсгэсэн учраас тэнцвэргүй байна...”.<sup>12</sup>
4. “...Үндсэн эрхийг хязгаарласан аливаа арга хэмжээ хуулиар тогтоосон үндэслэл, журмын дагуу эсэх, дур мэдсэн эсэх, тохирсон эсэхийг шүүхээс үр нөлөөтэй хянах шаардлагатай. Шүүгдэгчийн хувьд цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээ авах, эсхүл хэвээр үргэлжлүүлэх эсэхийг шүүх шийдвэрлэхээр зохицуулсан байх боловч уг шийдвэрт гомдол гаргах журмыг тодорхой хуульчлаагүй байна. Мөн шүүх шүүгдэгчид уг арга хэмжээг авах, эсхүл хэвээр үргэлжлүүлэх эсэхийг шийдвэрлэхдээ цагдан хорих үндэслэл байгаа, эсхүл арилсан эсэхийг нэг бүрчлэн нягталж, хэлэлцэж шийдвэрлэх шаардлага тухай бүр хангагдахгүй байх бөгөөд энэ асуудлыг шийдвэрлэх шүүх хуралдаанд шүүгдэгч биечлэн оролцох эрхтэй эсэх нь хуулийн зохицуулалтаас тодорхойгүй байх тул шүүхийн хяналтын үр нөлөө алдагдаж байна...”.<sup>13</sup>
5. “...Маргаан бүхий заалтад шүүгдэгчийг цагдан хорих үндэслэлийг хэт ерөнхий хуульчилж, эрх зүйн тодорхой байдал, тохирсон байх, шүүхийн хяналтад байх зарчимд нийцээгүй хязгаарлалтыг хуульчилснаас дур мэдэн хэрэгжүүлэх эрсдэлийг бий болгосон байна...”.<sup>14</sup> Харин 14.10 дугаар зүйлийн 13 дахь хэсгийг “...“яллагдагчийг цагдан хорих хугацааг тоолох

<sup>7</sup> Үндэслэл хэсгийн 1.1-ийн 5 дахь цогцолбор.

<sup>8</sup> Үндэслэл хэсгийн 1.2-ын 1 дэх цогцолбор.

<sup>9</sup> Үндэслэл хэсгийн 1.2-ын 6 дахь цогцолбор.

<sup>10</sup> Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 14.9 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэг “Шүүх Эрүүгийн хуулийн тусгай ангид хорих ял оногдуулахаар заасан гэмт хэргийн яллагдагчид дараах үндэслэлээр цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээ авч болно...”

<sup>11</sup> Үндэслэл хэсгийн 1.2-ын 12 дахь цогцолбор.

<sup>12</sup> Үндэслэл хэсгийн 6.1-ийн 4 дэх цогцолбор.

<sup>13</sup> Үндэслэл хэсгийн 6.1-ийн 5 дахь цогцолбор.

<sup>14</sup> Үндэслэл хэсгийн 6.1-ийн 7 дахь цогцолбор.



журмыг нарийвчлан тогтоож өгснөөр шүүхийн шатанд шүүгдэгчийг цагдан хорих хугацаа нь яллагдагчийг цагдан хорих нийт хугацаанд орох эсэх нь тодорхойгүй байсан асуудлыг нэг мөр шийдэх практик ач холбогдолтой” гэж тайлбарласан учир энэ нь үндсэн эрхийг хязгаарласан шинжгүй байх тул Үндсэн хуулийн холбогдох заалтыг зөрчсөн гэж үзэхээргүй байна...”.<sup>15</sup>

6. “...Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 14.1 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт “Яллагдагч, шүүгдэгчид энэ хуульд заасан үндэслэл, журмын дагуу дараах таслан сэргийлэх арга хэмжээ авна:” гээд 1.5 дахь заалтад “цагдан хорих,” гэж заасан бөгөөд мөн зүйлийн 3 дахь хэсэгт “... энэ зүйлийн ... 1.5, ...-д заасан таслан сэргийлэх арга хэмжээг шүүх авна.” гэжээ. Шүүгдэгчид таслан сэргийлэх арга хэмжээг шүүх авахаар ийнхүү зохицуулсан нь хүнийг хорих аливаа арга хэмжээ шүүхийн хяналтад байх зарчмыг хангахтай холбоотой байх тул Үндсэн хуулийн зөрчлийн шинжийг агуулаагүй байна...”.<sup>16</sup>

Дээрх үндэслэлээр Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 14.1 дүгээр зүйлийн 3 дахь хэсэг, 14.10 дугаар зүйлийн 13 дахь хэсэг нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлийн 13, 14 дэх заалт, Арван есдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсгийг тус тус зөрчөөгүй байна. Харин тус хуулийн 14.10 дугаар зүйлийн 12 дахь хэсэг нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлийн 13, 14 дэх заалтыг тус тус зөрчсөн байх тул Үндсэн хуулийн цэцэд маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагааны тухай хуулийн 32 дугаар зүйлийн 4 дэх хэсэгт заасны дагуу 2026 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс эхлэн түдгэлзүүлсүгэй хэмээн шийдвэрлэжээ.<sup>17</sup>

---oOo---

<sup>15</sup> Үндэслэл хэсгийн 6.5 дахь цогцолбор.

<sup>16</sup> Үндэслэл хэсгийн 6.4 дэх цогцолбор.

<sup>17</sup> Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 14.10 дугаар зүйлийн 12 дахь хэсгийг 2025 оны 12 дугаар сарын 23-ны өдрийн хуулиар хүчингүй болгосон. <https://legalinfo.mn/mn/detail?lawid=12694>